

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖREV
YAPTIKLARI YAKIN ÇEVREYE AİT COĞRAFI
ÖZELİKLER HAKKINDAKİ FARKINDALIKLARI¹**

**SOCIAL STUDY TEACHERS' AWARENESS ABOUT THE
GEOGRAPHICAL FEATURES OF THE IMMEDIATE
ENVIRONMENT OF THEIR PLACE OF DUTY²**

Mesut GEZİCİ^{}*
Abdulkadir ERGÜN^{**}

Özet

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevreye ait coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıkları ve bunları derslerinde kullanım durumlarını belirlemektir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile yürütülmüş olup, çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Sivas ilinde görev yapan 65 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Çalışmada verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan ilgili kazanımlar dikkate alınarak hazırlanan

¹ Bu çalışma ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürütülen “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Yakın Çevreye Ait Tarihi, Coğrafi Ve Kültürel Özellikleri Hakkındaki Farkındalıkları Ve Bunları Derse Aktarım Biçimleri*” adlı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir.

² Present study was produced from a part of the master's thesis of the first author titled “*Social Studies Teachers' Awareness of the Historical, Geographical and Cultural Features of the Immediate Environment of Their Place of Duty and the Formats of Transferring These to the Lesson*” conducted under the supervision of the second author.

^{*} Öğretmen, Özel Özelim Kurs Merkezi, Merkez-Sivas /Türkiye
mesutgzc91@gmail.com ORCID: 0000-0003-1935-1903

^{**} Dr. Öğretim Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler ABD Sivas / Türkiye
anadolucografya1@gmail.com ORCID: 0000-0003-1753-0131

yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme yoluyla katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz tekniklerinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen verilere göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sivas ilinin turizm değerleri ile fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri ile ilgili farkındalıklarının yüksek ve yerinde olduğu, bunları derslerinde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Azda olsa ilin coğrafi özellikleri ile ilgili olarak derslerinde örnek vermeyen öğretmenlerin de bulunduğu araştırma sonucunda ulaşılan bir diğer sonuçtur. Gerek farkındalığı daha da arttırmak, gerekse bunları sosyal bilgiler dersinde etkin bir biçimde kullanmak adına yerel düzeyde coğrafi özellikleri tanıtıcı basılı, görsel yayınların yapılıp bunların okul kütüphanesine konulması, yerel yönetimler tarafından ilin coğrafi özellikleri ile ilgili sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve 3D animasyonlar hazırlatılarak eğitim-öğretim sürecinde kullanılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmenleri, coğrafi farkındalık.

Abstract

The aim of present study is to determine the awareness of social studies teachers about the geographical features of their immediate environment and the status of their use in their lessons. The study was carried out with a case study, one of the qualitative research designs, and the study group consists of 65 social studies teachers working in Sivas in the 2019-2020 academic year. The study group was determined according to the convenience sampling method, which is one of the purposive sampling methods. In the study, a semi-structured interview form prepared by the researchers considering the relevant gains in the 2018 Social Studies Curriculum was used in the collection of data. The data obtained from the participants through interviews were analyzed using content analysis and descriptive analysis techniques. According to the data obtained, it has been concluded that the social studies teachers participating in the research have a high and appropriate awareness of the tourism values of Sivas province and the characteristics of physical, human and economic geography, and that they use these in their lessons. It is another result reached as a result of the research, in which there are also teachers who do not give examples in their lessons regarding the geographical features of the province. In order to increase awareness even more and to use them effectively in the social studies course; preparing printed and visual publications promoting geographical features at the local level and putting them in the school library, virtual reality, augmented reality and 3D animations related to the geographical features of the province prepared by local administrations and to be used in education-teaching process are suggested.

Keywords: Geography, social studies, social studies teachers, geographical awareness.

1. Giriş

Sosyal bilgiler dersi günlük yaşamda öğrencilerin kullanacağı bilgi, beceri ve değerleri içeren bir ders olarak ilköğretim programlarında önemli bir yere sahiptir (Deveci, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin amacı bireylere günlük yaşamda iletişim ve etkileşim halinde olduğu çevrede kullanacakları bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak olduğu söylenebilir. Böylece sosyal bilgiler ilköğretim seviyesinde öğrencileri sosyal hayata hazırlayan en önemli derslerden biri olarak karşımıza çıkar (Çalışkan ve Turan 2010, 1239). Barth (1991) ve Demirtaş (1997)'a göre ise sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme, problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir (akt. Öztürk, 2009, 7).

Sosyal bilgiler öğretiminde vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi olmak üzere üç ayrı geleneksel yaklaşım bulunmaktadır (Kılıçoğlu, 2009, 6-7). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin 2005 yılında uygulamaya koymuş olduğu sosyal bilgiler öğretim programında “kazanım” olarak ifade edilen genel amaçlar bu yaklaşımların tümünü içerecek şekilde hazırlanmıştır (Hanaylı ve diğerleri, 2020, 235).

Disiplinler arası bir yaklaşımla konuların ele alındığı 2018 sosyal bilgiler öğretim programında vatandaşlık, bilimsel araştırma, hukuk, sosyoloji, psikoloji, felsefe, fen ve teknoloji, bilişim, antropoloji, tarih, çevre eğitimi, ekonomi, siyaset bilimi, insan hakları ve demokrasi ve coğrafya gibi disiplinlerle konular ilişkilendirilmiştir (Turan, 2019, 173-183). Sosyal bilgiler dersi gibi disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olan derslerde öğretmenlerin alan bilgisi özellikleri dersin amaçlarının gerçekleştirilmesi adına büyük bir önem kazanmaktadır.

Sosyal bilgiler dersine kaynaklık eden disiplinlerden biri de coğrafyadır. Temelde bir yeryüzü bilim olan coğrafya genel manada insan ve insanın etkileşim halinde olduğu çevre arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceler. Bu açıdan insanın yaşadığı ve etkileşimde bulunduğu çevreyi tanımasına coğrafya disiplini olanak sağlar. Dolayısıyla coğrafya konularına dayalı öğrenme-öğretme etkinlikleri, öğrencilerin gerek uzak gerekse yakın çevreleri hakkındaki fiziksel ve demografik özellikleri, bu yerlerde yaşayan insanların sosyo-ekonomik faaliyetleri vs hakkına bilgi edinmelerine, kavram ve genellemeler oluşturmalarına

olanak verir (Öztürk, 2009, 20). Jemes (1969)'de benzer bir biçimde coğrafya öğretiminin amacının ilk ve ortaokullarda birincisi bir disiplin olarak coğrafya bilimini tanıtmak ve öğretmek, ikincisi ise öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlamalarını sağlamak olduğunu belirtmektedir (akt. Arı, 2020).

Coğrafya öğretimi eğitim Türk eğitim sistemi içerisinde isim ortaöğretim derecesinde 9. sınıf seviyesinden başlıyorsa da coğrafya disiplinine kaynaklık eden konuların öğretimi okul öncesine kadar uzanabilmektedir. Ancak ağırlıklı olarak coğrafya konuları ilk ve orta dereceli okullardan itibaren öğretilmektedir. Bu nokta da coğrafya eğitiminin mihrer dersi olarak karşımıza sosyal bilgiler dersi çıkmaktadır (Ablak ve diğerleri, 2020, 50). Coğrafya öğretiminin ilkökul ve ortaokul kademesinde esas olarak sosyal bilgiler dersi ile başladığı göz önüne alındığında yukarıda bahsedilen coğrafya öğretiminin amaçlarının sosyal bilgiler dersi aracılığı ile gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu amacın tam anlamıyla gerçekleştirilmesi veya başka bir ifadeyle hem coğrafya hem de sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri olan bireyin içerisinde yaşadığı çevreyi, toplumu ve dolayısıyla dünyayı anlamasını sağlayabilmenin gerekliliklerinden biri de sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konuda sahip oldukları alan bilgisi yeterliğidir.

Öğretmenlik mesleğinin profesyonel bir meslek olarak görülmeye başlanmasıyla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından bu mesleğe yönelik standartlar getirilmeye çalışılmış ve bu kapsamda öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri belirlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılında yapılan çalışmaya göre öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri “mesleki bilgi”, “mesleki beceri”, “tutum ve değerler” olmak üzere üç yeterlik alanından oluşmaktadır. Bu yeterlik alanlarından mesleki bilgisi öğretmenin öğretmenlik mesleği ile ilgili sahip olması gereken alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi ile ilgili yeterlikleri kapsarken, mesleki beceri ise öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalarıyla ilgili eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamlarını oluşturma, öğrenme ve öğretme süreçlerini yönetme ile izleme ve değerlendirmeye yönelik yeterliklerini kapsar (MEB, 2017, 13-14).

Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterliklerden meslek bilgisi yeterliği içerisinde bulunan alan bilgisi her şeyden önce iyi bir öğretim

ve olumlu sınıf atmosferi sağlanmasının bir şartı olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Adler, 2008, 39; Erden, 2005, 43; Demirel, 1996, 196'dan akt. Gençtürk ve Sarpkaya, 2009, 50). Alan bilgisi özellikle sosyal bilgiler gibi disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olan derslerde sosyal bilgiler öğretmenleri için öğretim programında yer alan dersin amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme adına daha da önem taşımaktadır.

Coğrafya öğretiminin ilköğretim kurumlarında sosyal bilgilerin ve dolayısıyla da coğrafya öğretiminin yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda öğrencilerin yakın çevreleriyle ilgili farkındalık düzeylerini artırabilmeleri başka bir ifade ile görev yaptıkları yakın çevreye ait farkındalıkları ve bunu derse aktarım biçimleriyle doğru orantılıdır (Gezici, 2020, 1-2).

Yakın çevreye ait farkındalıklar ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bu konudaki çalışmaların daha çok yerel tarih unsurlarının sosyal bilgiler dersi öğretiminde kullanımı ve tarihi kültürel miras eğitimi (Tugay, 2004; Işık, 2008; Örtün, 2008; Mustak, 2017; Öztaşçı, 2017) yerel tarih hakkındaki farkındalıklara (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Dinç, Erdil ve Keçe, 2011), tarihi çevre eğitimi (Kırıkçı ve Yılmaz, 2017) gibi sosyal bilgilere kaynaklık eden derslerde tarih disiplininde yoğunlaştığı görülmektedir. Coğrafi farkındalıklar ile ilgili çalışmaların ise az sayıda olup bu çalışmaların kültürel miras öğeleri ile tarihi ve kültürel turizm (Sidekli ve Karaca, 2013; Ablak, Dikmenli ve Çetin, 2014), mekan (Akkuş, ve Meydan, 2013; Madden, 216), yerel coğrafya (Huang ve Pan, 2014; Öner ve Memişoğlu, 2018) gibi konularla ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevreye ait coğrafi ve kültürel özellikleri hakkındaki farkındalıkları ile ilgili bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu bağlamda bireyin içerisinde yaşadığı çevreyi tanımasını ve anlamlandırmasını da amaçlayan sosyal bilgiler öğretiminin bu amaç doğrultusunda gerçekleşebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafi ve kültürel farkındalıklarının incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

2. Çalışmanın Amacı

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde hedef kazanımların yakın çevreden uzak çevreye doğru yakından uzağa ilkesine göre ele alındığı görülmektedir. Örneğin;

“SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.

SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır. .

SB.4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.

SB.5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.

SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.” (MEB, 2018) gibi kazanımlar bunlardan bazılarıdır. Sosyal bilgiler öğretiminin bu yapısı ile birey etkileşimde olduğu yakın çevreyi ve tanıyıp, çevre-insan arasındaki etkileşimi kavrayarak, içerisinde yaşadığı toplumun ortak kültürünü tanıyıp onu benimser. Dolayısıyla öğretim programına yer alan bu gibi kazanımların etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları çevreye ait farkındalıkları büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı da Sivas ili örneğinden yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevrelerine ait coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıklarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Sivas ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sivas ilinin coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıkları nelerdir?

2. Sivas ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip oldukları coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıklarını derslerinde kullanım durumları nelerdir?

3. Yöntem

Bu araştırma nitel araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevrelerine ait coğrafi ve kültürel özellikleri hakkındaki farkındalıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. “Durum

çalışması güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriğinde) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasında sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olmadığı durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir” (Yin, 1984, 23’den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, 312). Durum çalışmasını diğer araştırma türlerinden ayıran en temel özellik bir durum veya durumlara ilişkin derinlemesine bir anlayış sunmadır (Creswell, 2016, 98).

3.1. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanmasında görüşme (mülakat) tekniğinden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak da görüşme tekniğine uygun olarak araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu teknikte araştırmacı tarafından hazırlanan sorular üzerinde yanıtlayıcının kısmen düzeltme düzenleme hakkı bulunmakta olup, sorgulayan ve yanıtlayan bazı soruları birlikte yeniden düzenleyebilir (Sönmez ve Alacapınar, 2019,187). Bu teknikte görüşmeci önceden hazırladığı soruları sorma ve ayrıntılı bilgi almak amacıyla sonradan düzenleme hakkına sahip olup, araştırma sorularının ve konularının belirli bir öncelik sırasına konulma zorunluluğu bulunmamaktadır. Görüşmeci de görüşme sırasında soruların yapı ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 150).

Araştırmada veri toplamak amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular halen yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretim programında (2018) yer alan kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırma sahası olarak belirlenen Sivas ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşme yapabilmek için Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alındıktan sonra katılımcılarla görüşme aşamasına geçilmiştir. Görüşme sorularının güvenilirlik ve geçerliğini sağlamak adına uygulamaya geçilmeden önce 5 sosyal bilgiler öğretmeniyle pilot uygulama yapılmış, bu uygulamadan sonra görüşme formunda yer alan sorulardan birbirine benzerlik gösteren ve araştırmanın amacına hizmet etmediği düşünülen sorular görüşme formundan çıkarılmıştır. Ayrıca Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi alından görev yapan 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak görüşme formuna son şekli verilmiştir.

3.2. Verilerin Analizi

Mülakat (görüşme) tekniği ile katılımcılardan elde edilen verilerin analizinde betimsel ve içerik analizlerinden yararlanılmıştır. Bir nitel veri analizi türü olan içerik analizinde ilk adım olan kategoriler tümdengelimci yaklaşım esas alınarak oluşturulduktan sonra araştırma sonucunda elde edilen verilerden resim, kelime veya cümleler irdelenerek bu kategorilere yerleştirilir (Silverman, 2001'den akt: Özdemir, 2010, 335). Betimsel analiz ise araştırmada kullanılan veri toplama araçlarında yer alan soru, konu veya temalar temele alınarak yorumlanır (Ekiz, 2009, 75). Betimsel analizde araştırmaya katılan bireylerin görüşlerini çarpıtıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 256).

3.3. Çalışma Grubu

Çalışma grubu örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme diğer örnekleme yöntemlerinin kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır ve araştırmaya hız ve pratiklik katar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 141). Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Sivas ilinde bulunan çeşitli devlet okullarında görev yapan 65 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan 65 katılımcının demografik özellikleri cinsiyet, yaş, mezun oldukları fakülte, bölüm ya da anabilim dalı, lisansüstü eğitim durumları, meslekteki kıdem yılları, Sivas ilinde görev yapma süreleri ve görev yaptıkları yerleşim birimleri ortaya konulmuştur.

Çalışmaya katılan katılımcıların 20'si (% 33,77) kadın, 45'i (% 69,23) erkek katılımcıdan oluşmakta olup, katılımcıların yarısından fazlası erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Katılımcıların mezun oldukları lisans programlarına göre dağılımı incelendiğinde 65 katılımcıdan 46'sının (% 70,76) sosyal bilgiler eğitimi, 10'unun (% 15,40) tarih eğitimi, 8'inin (% 12,30) tarih bölümü ve 1'inin (%1,54) coğrafya eğitimi programı mezunu olup, sosyal bilgiler eğitimi programından mezunu olanların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ayrıca bu 65 katılımcının 57'si lisans düzeyinde eğitime sahip iken, 8 katılımcı ise lisansüstü eğitimi sahiptir

Çalışmaya katılan katılımcılardan 16'sı öğretmenlik mesleğinde 1-8 yıl arasında, 21 katılımcı 9-16 yıl, 23 katılımcı 17-24 yıl arasında değişen kıdeme sahip iken 5 katılımcının öğretmenlik mesleğindeki kıdemi ise 25 yıl ve üzerindedir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun meslekteki kıdem yılı 17-24 yıl ve 9-16 yıl aralığındadır (Tablo 1).

Tablo 1. *Katılımcıların Öğretmenlik Mesleğinde Kıdem Yılına Göre Dağılımı*

Kıdem Yılı	Katılımcı Sayısı (kişi)
1-8	16
9-16	21
17-24	23
25 ve üzeri	5
Toplam	65

Katılımcıların cinsiyet, eğitim durumları ve meslekteki kıdem yılının yanısıra şu anda bulunduğu ildeki görev yapma süreleri incelendiğinde Sivas ilinde görev yapma süresi 5 yılın altında olanların sayısı 12 kişi (% 18), 5-8 yıl arasında olanların sayısı 16 kişi (% 25), 9-12 yıl arasında olanların sayısı 11 kişi (% 17) ve 12 yıl ve üzeri olanların sayısı 26 kişi (% 40)'dir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu 12 yıl ve üzeri bir süredir Sivas ilinde görev yapmaktadır. Bu görev süresinden sonra katılımcıların Sivas ilinde en fazla görev yaptıkları süre aralığı 5-8 yıl iken, en az görev yaptıkları süre aralığı ise 9-12 yıldır (Tablo 2).

Tablo 2. *Katılımcıların Sivas İlinde Görev Yapma Süreleri*

Görev yapma süresi (Yıl)	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
1-4	12	18
5-8	16	25
9-12	11	17
12+	26	40
Toplam	65	100

Sivas ilinde görev yapan 65 katılımcının ildeki yerleşim birimlerine göre dağılımları incelendiğinde il merkezinde görev yapan katılımcıların çoğunlukta olduğu, kasaba veya köylerde görev yapan katılımcıların ise azınlıkta olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan katılımcılardan 42'si il merkezinde görev yaparken, 14'ü Sivas ilindeki

çeşitli ilçe merkezlerinde, 9'u ise köy veya kasabalarda görev yapmaktadır.

4. Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen verilerden ulaşılan bulgu ve yorumlara katılımcıların 2018 SBDÖP yer alan bazı kazanımlarla ilgili soruya kaç örnek verdiği ve verilen örneklerin yörenin hangi coğrafi özelliği ile ilgili olduğunu açıklayacak şekilde yer verilmiştir. Böylece Sivas ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplardan yola çıkılarak ilin coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.1. *“Derslerinizde Sivas ilinde bulunan ve turizm değeri olan unsurlara örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz?”* sorusuna toplam 346 cevap alınmış olup, katılımcıların % 24,6'sı (16 kişi) bu soruya 1-3 arasında örnek verirken, % 41,5'i (27 kişi) 4-6 arasında, % 18,5'i (12 kişi) 7-9 arasında ve % 10,8'i ise (7 kişi) 10 ve 10'dan daha fazla örnek vermiştir. Katılımcıların % 4,6'sından (3 kişi) ise bu soruya cevap alınamamıştır. Buna göre 10 ve 10'un üzerinde cevap veren katılımcı en fazla, 4-6 arasında cevap veren katılımcı sayısı en azdır.

Katılımcıların “Derslerinizde Sivas ilinde bulunan ve turizm değeri olan unsurları örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz?” sorusuna vermiş oldukları 346 örneğin 126'sı (%36,42) turizm değeri taşıyan tarihi unsurlar, 190'ı (%54,91) coğrafi unsurlar ve 30'u (% 8,67) ise kültürel unsurlar ile ilgilidir (Tablo 3). Buna göre Sivas ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilin turizm değeri taşıyan coğrafi unsurlar hakkındaki farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Turizm değer taşıyan coğrafi unsurlar ile ilgili olarak katılımcıların vermiş oldukları örnekler içerisinde kaplıca-çermik ve göl ile ilgili örneklerin diğer örneklere göre yüksek olduğu görülmektedir. Bu kategoride verilen 190 örneğin 69'u (% 36,32) kaplıca-çermik, 49'u ise (% 25,8) yörede bulunan göller ile ilgilidir. Sivas ilinin Kangal İlçesi'nde yer alan Kangal Balıklı Kaplıca (41 kişi) ile kent merkezinde yakın bir konumda bulunan Sıcak ve Soğuk Çermik (28 kişi) kaplıcalarının derslerde en fazla örnek olarak verildiği katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. Göller içerisinde ise Gürün ilçe sınırları içerisinde bulunan Gökpinar Gölü (34 kişi), Zara

ilçe sınırları içerisinde bulunan Tödürge Gölü (9 kişi) ve Hafik ilçe sınırları içerisinde bulunan Hafik Gölü (6 kişi) katılımcıların bu kategoride verdikleri örneklerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Sivas İlinde Yer Alan Ve Turizm Değeri Olan Unsurlar İle İlgili Olarak Derslerinde Verdikleri Örnekler.

Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)	Verilen Örnekler (kişi)
Turizm değeri taşıyan tarihi unsurlar	Medrese	44	12,72	Çifte Minareli Medrese (13), Gök Medrese (12), Şifaiye Medresesi (10), Buruciye Medresesi (9)
	Cami	39	11,27	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (24), Ulu Cami (8), Diğer (7)
	Han-hamam	13	3,76	Taşhan (4), Behram Paşa Hanı (3), Meydan Hamamı (3), Diğer (3)
	Meydan Tarihi binalar	11	3,18	Tarihi Kent Meydanı (11)
	Antik kent, müze vb.	9	2,60	Kongre Binası (9)
	Diğer	5	1,45	Kuşaklı-Sarissa Antik Kenti (3), Arkeoloji Müzesi (2)
	Toplam	126	36,4	2
	Turizm değeri taşıyan coğrafi unsurlar	Kaplıca-Çermik	69	19,94
Göl		49	14,16	Gökpınar Gölü (34), Tödürge Gölü (9), Hafik Gölü (6)
Kayak merkezi		27	7,80	Yıldızdağı Kayak Merkezi (27)
Şelale		20	5,78	Sızır Şelalesi (20)
Akarsu-Vadi		11	3,18	Şuğul Vadisi (10), Kızılırmak (1)
Yayla		9	2,60	Eğriçimen Yaylası (9)

	Diğer (Dağ, doğal oluşum.... vb.)	4	1,16	Emirhan ve Eğribucak kayalıkları (3) Tecer Dağı (1)
	Mesire alanları	1	0,29	Paşabahçe (1)
	Toplam	190	54,9 1	
Turizm değeri taşıyan kültürel unsurlar	Konaklar	9	2,60	
	Kangal Köpeği	5	1,45	
	El sanatları	4	1,16	
	Yemek	5	1,45	
	Aşıklık Geleneği	3	0,87	Aşık Veysel (2), diğer (1)
	Diğer (folklor, müze...vb)	4	1,16	
	Toplam	30	8,67	
Genel Toplam	346	100		

Turizm değer taşıyan tarihi unsurlar ile ilgili olarak katılımcılardan alınan cevaplar içerisinde medrese ve camiler ile ilgili örneklerin diğer örneklere göre yüksek olduğu görülmektedir. Bu kategoride verilen toplam 126 örneğin 44'ü (% 12,72) medrese, 39'u (% 11,27) ise camilerle ilgilidir. İl merkezinde yer alan Çifte Minareli Medrese (13 kişi), Gök Medrese (12 kişi), Şifaiye (10 kişi) ve Buruciye (9 kişi) medreselerinin derse aktarım sırasında örnek verildiği katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır (Tablo 3). Örneğin katılımcılardan K1 "Medreseleri bugünkü üniversitelere benzetirsek o dönemde Sivas'ta dört üniversite bulunuyordu" şeklinde, K9: "Özellikle Şifaiye Medresesi'nde verilen eğitimin kalitesinin Avrupa'daki eğitimden daha iyi olduğunu anlatıyorum" ifadeleriyle medreselerle ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir. Camilerden ise Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (24 kişi) ve kent merkezinde yer alan Ulu Camii (8 kişi) katılımcıların en fazla verdikleri örneklerdendir (Tablo 3).

Katılımcıların en az örnek verdikleri kategori olan turizm değeri taşıyan kültürel unsurlara daha çok konaklar (9 kişi), Kangal Köpeği (5 kişi) ve yemek (5 kişi) gibi unsurların derslerde örnek olarak gösterildiği katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

4.2. “Sosyal bilgiler 5. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan “Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar kazanımına yönelik; Sivas ilinden örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz?” sorusuna 65 katılımcının 55’inden (% 84,7) toplam 256 cevap alınmış olup, 10 katılımcıdan (% 15,3) cevap alınamamıştır. Cevap veren katılımcıların % 35,3’ü (23 kişi) bu soruya 1-3 arasında örnek verirken, % 27,7’si (18 kişi) 4-6 arasında, % 15,4’ü (10 kişi) 7-9 arasında ve % 4,6’sı (3 kişi) ise 10 ve 10’dan daha fazla örnek vermişlerdir. Buna göre katılımcıların bu soruya cevap olarak verdikleri örnek sayısı en fazla 4-6, en az 10 ve daha yukarı değer arasındadır

İlgili soruya katılımcıların vermiş oldukları 256 tane örneğin 91’i (% 35,5) ilde yer alan dağlar ile ilgili, 81’i, (% 31,64) akarsu-vadiler ile ilgili olup, bu iki grupta verilen örneklerin oranı bu kazanım ile ilgili olarak verilen diğer örneklere göre oldukça yüksektir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Derslerinde Sivas İlinin Yeryüzü Şekilleri İle İlgili Vermiş Oldukları Örnekler

Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)
Dağ	Yıldız Dağı (36), Tecer Dağı (27), Kızıldağ (9), Kösedag (8), Diğer (11)	91	35,55
Akarsu-vadi	Kızılırmak (35), Şuğul Vadisi (25), Kelkit Çayı (19), Diğer (2)	81	31,64
Göl-baraj	Tödürge Gölü (14), Hafik Gölü (13), Gökpınar Gölü (10), Diğer (4)	41	16,02
Plato-Yayla	Uzunyayla Platosu (11), Eğriçimen Yaylası (5), Merakum Platosu (4)	20	7,81
Şelale	Sızır Şelalesi (20)	20	7,81
Ova	Altınyayla Ovası (1) Suşehri Ovası (1)	2	0,78
Kayalık	Emirhan Kayalıkları (1)	1	0,39
Toplam		256	100,00

Katılımcılardan alınan cevaplara göre dağ kategorisi içerisinde Yıldız Dağı (36 kişi), Tecer Dağı (27 kişi), Kızıldağ (9 kişi) ve Kösedag (8) en fazla örnek verilen dağlardır. Akarsu-vadi kategorisinde ise ülkemizin en uzun nehri olan Kızılırmak (25 kişi), Şuğul Vadisi (25 kişi), Yeşilirmak'ın bir kolu olan Kelkti Çayı (19 kişi) en fazla örnek olarak verilen akarsulardandır (Tablo 4).

Dağ ve akarsu-vadilerden sonra katılımcıların derslerinde yeryüzü şekilleri ile ilgili olarak Sivas ilinden ne fazla verdikleri örnekler 41 örnek (% 16,02) ile göl-baraj, 20'ser örnek (% 7-81) ile plato-yayla ve şelaleler oluşturmaktadır. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplara göre göl-baraj kategorisi içinde Tödürge Gölü (14 kişi), Hafik Gölü (10 kişi) en fazla örnek verilen göller iken, plato-yayla kategorisi içinde Uzunyayla Platosu (11 kişi), Eğriçimen Yaylası (5 kişi) ve Meraküm Platosu (4 kişi); şelale kategorisi içinde Sızır Şelalesi (20 kişi) en fazla verilen örneklerdir.

Sivas ili genel olarak dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahip olup, akarsular yönünden zengin sayılabilecek bir ildir. Katılımcıların vermiş oldukları cevapların ilin genellikle dağ ve hidrografya özellikleri ile ilgili olması, bu konuda farkındalığın yüksek olduğunu gösterirken, katılımcıların Sivas ilinde bulunan yeryüzü şekilleri ile ilgili olarak derslerinde bu örnekleri verirken yakından uzağa ilkesine göre hareket ettikleri alınan cevaplardan anlaşılmaktadır. Örneğin katılımcılardan K₁: “Özellikle dağ ve ırmak kavramlarını öğrenciler yakın çevrelerinde bulunan Yıldız Dağı ve Yıldız Irmağı sayesinde bildikleri için kolay kavrayabiliyorlar”, K₂: “Dağı anlatırken okul bahçesinden görülen Kösedag'ı örnek veriyorum.”, K₁₈: “Yıldız Dağ'ı yakın olduğu için kullandığım örnektir.” şeklindeki ifadeleri yakından-uzağa ilkesine göre hareket ettiklerini desteklemektedir.

4.3. Sosyal bilgiler 5. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.” kazanımı doğrultusunda; derslerinizde Sivas ilinden örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz? sorusuna toplam 100 cevap alınmış olup, bu soruya katılımcıların % 26,2'si (17 kişi) 1 örnek, % 30,8'i (20 kişi) 2 örnek, % 20,0'si (13 kişi) 3 örnek ve % 1,5'i (1 kişi) ise 4 örnek vermiştir. Katılımcıların % 21,5'inden (14 kişi) bu soruya cevap alınmamıştır.

Tablo 5. *Katılımcıların Doğal Özelliklerin Nüfus Ve Yerleşme Üzerindeki Etkilerine Sivas İlinde Vermiş Oldukları Örnekler*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)
Fiziki Faktörler	Karasal iklime bağlı olarak nüfus yoğunluğunun az olması	32	32,0
	Yeryüzü şekillerinin engebeli olmasından dolayı nüfusun az olması	29	29,0
	Karasal iklime bağlı olarak kırsal yerleşmelerde toprak ve kerpiç mesken tipi görülmesi	3	3,0
	Doğal koşullardan dolayı tarımın ve hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olmasına bağlı olarak kırsal yerleşmenin fazla olması	5	5,0
	Tarım arazilerinin verimsiz olmasına bağlı olarak nüfusun kırsal yerleşimden daha çok kentsel yerleşime yönelmesi	4	4,0
	Toplam	73	73,0
Beşeri Faktörler	Ekonomik koşulların gelişmemiş olmasına (sanayileşmenin az olmasına, iş imkânlarının yetersizliği, tarım arazilerinin verimsiz olması, vb.) gibi sebeplerle nüfus yoğunluğunun az olması	24	24,0
	Toplam	24	24,0
Konum	Coğrafi konumun (su kaynaklarına yakınlık, geçiş güzergâhlarına yakınlık) nüfusa etkisi	3	3,0
	Toplam	3	3,0
Genel Toplam		100	100,0

Tablo 5'te de görüldüğü üzere ilgili soruya katılımcıların vermiş olduğu 100 örneğin 32 tanesi (% 32,0) ilin iklim özellikleri ile ilgili, 29 tanesi (% 29,0) ilin yeryüzü şekilleri ile ilgili, 24 tanesi (% 24,0) ilin ekonomik koşulları ile ilgili, 5 tanesi (% 5,0) ekonomik faaliyetlerin yerleşme türleri üzerindeki etkisi, 4 tanesi, (% 4,0) tarım arazilerinin verimsiz olması ile ilgili, 3 tanesi (% 3,0) coğrafi konum ile ilgili ve 3 tanesi ise (% 3,0) ise iklim özelliklerinin konut tiplerinin üzerindeki etkisi ile ilgilidir (Tablo 5). Katılımcılardan bazıları ilin doğal

özelliklerinin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine vermiş oldukları örnekleri şu şekilde ifade etmişlerdir.

K₈ : “İklim şartlarının sert olması, yeryüzü şekillerinin engebeli ve tarım arazisinin az olması, iş imkânlarının yetersizliği göçün yaşanmasına bu da nüfusun azalmasına sebep oluyor.”

K₁₈ : “Sivas'ta iklim ve çevre şartlarından dolayı tarım ve hayvancılık yapıldığı ve ekonomik olarak yetersiz olduğundan batıya ve büyükşehirlere yapılan göçler sonucunda nüfusu gelişmiyor

4.4. Sosyal bilgiler 5. Sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan “Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıtır.” kazanımını işlerken; Sivas ilinde yaygın olarak yürütülen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen mesleklere örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz? sorusuna toplam 131 cevap alınmış olup, bu soruya katılımcıların % 50,8'i (33 kişi) 1veya 2 örnek, % 36,9'u (24 kişi) 3 veya 4 örnek ve % 1,5'i (1 kişi) 5 ve daha fazla sayıda örnek vermiştir. Katılımcıların % 10,8'inden (7 kişi) ise bu soruya cevap alınmamıştır.

Tablo 6. Yürütülen Ekonomik Faaliyetlere Bağlı Olarak Gelişen Meslekler İle İlgili Katılımcıların Sivas İlinden Verdikleri Örnekler

Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)
Birincil Ekonomik Faaliyetlere Bağlı Gelişen Meslekler	Çiftçi (tarım, hayvancılık, arıcılık)	68	51,9
	Madenci	13	9,9
	Kangal Köpeği yetiştiriciliği	1	0,8
	Toplam	82	62,6
İkincil ekonomik faaliyetlere bağlı gelişen meslekler	Sanayi işçisi	10	7,6
	Zanâatkar	6	4,6
	İnşaat işçisi	3	2,3
	Toplam	19	14,5
Üçüncül ekonomik faaliyetlere bağlı gelişen meslekler	Veteriner hekim	8	6,1
	Mühendis (ziraat, maden)	6	4,6
	Memur (polis, öğretmen..vb)	4	3,1
	Esnaf	3	2,3
	Diğer	9	6,9
	Toplam	30	22,9
	Genel Toplam	131	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere ilgili soruya katılımcıların vermiş olduğu 131 örneğin 82 tanesi (% 62, 6) birincil ekonomik faaliyetler, 19 tanesi (% 14,5) ikincil ekonomik faaliyetler ve 30 tanesi (% 22,9) üçüncül ekonomik faaliyet kategorisinde yer alan mesleklerden oluşmaktadır.

Sivas ili ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olup, yeraltı kaynakları yönünden zengin olduğundan dolayı tarımsal faaliyetlerden sonra madencilik ve madencilığe dayalı çeşitli sanayi faaliyetleri ilde yürütülen ekonomik faaliyetler arasındadır. Katılımcıların ilgili kazanıma yönelik derslerinde ilde yürütülen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen mesleklere verdikleri örnekler incelendiğinde en fazla örnek verilen mesleklerin çiftçi (% 51,9), madenci (% 9,9) ve sanayi işçisi (% 7,6) gibi mesleklerin olduğu, ilde gelişen mesleklerin ilin ekonomik yapısıyla büyük ölçüde örtüştüğü ve dolayısıyla katılımcıların ilin ekonomik yapısı ile ilgili olarak farkındalığının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 6)

Katılımcılar ağırlıklı olarak yürütülen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ilde gelişen meslekler ile ilgili verdikleri örneklerin gerekçelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “*Öğrencilerin aileleri tarım ve hayvancılıkla uğraşıyorlar bundan dolayı çiftçilik en çok bilinen meslek*”

K40: “*İl topraklarının büyük bir bölümünü kaplayan plato ve yaylalar tarım ve hayvancılığın gelişmesine olanak sağlamaktadır.*”

Araştırmaya katılan bazı katılımcılar da ilde yaygın olarak yürütülen birincil ekonomik faaliyetlerin üçüncül ekonomik faaliyetlere bağlı bazı mesleklerin gelişmesine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Örneğin K18: “*Öğrencilerimizin aileleri hayvancılık yaptıkları için hayvanları tedavi için gelen veteriner hekimlerden dolayı bu mesleği yakından tanıyorlar. Bu yüzden bazı öğrencilerimiz veteriner hekim olmayı istediğini ifade ediyor.*” sözleriyle bu duruma dikkat çekmiştir. Ayrıca Sivas ilinde çıkarılan madenlere bağlı olarak sanayi faaliyetlerinin de varlığına değinen katılımcılar özellikle Divriği Demir Çelik Fabrikası ve Kangal Termik Santralini tesislerinden yola çıkarak yörede yaygın mesleklere sanayi işçiliğini örnek vermişlerdir.

5. Sosyal bilgiler 7. Sınıf “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve

sonuçlarını tartışır.” kazanımına yönelik derslerinizde göç konusunu işlerken göçün neden ve sonuçlarına ilişkin Sivas ilinden örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz? sorusuna toplam 123 cevap alınmıştır. Bu soruya katılımcıların % 60 (39 kişi) gibi büyük bir çoğunluğu 1 veya 2 örnek verirken, % 20’si (13 kişi) 3 veya 4 örnek, % 7,7’si (5 kişi) 5 ve 5’ten daha fazla örnek vermiştir. Katılımcıların % 12,3’ünden (8 kişi) ise bu soruya cevap alınamamıştır

Tablo 7. Göçün Neden Ve Sonuçlarıyla İlgili Olarak Katılımcıların Sivas İlinden Verdikleri Örnekler.

Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)	
Göçlerin Nedenleri	Ekonomik Nedenler	İş İmkânlarının Yetersiz Olması	28	22,8
		Ekonomik İmkânların Yetersizliği	16	13,0
		Sanayileşmenin Az Olması	10	8,1
		Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi	3	2,4
	Toplam		57	46,3
	Sosyal ve Kültürel Nedenler	Eğitim İmkânlarının Yetersizliği	11	8,9
		Sağlık İmkânlarının Yetersizliği	9	7,3
		Ulaşım İmkânlarının Yeterli Olmaması	3	2,4
		İnsanların Daha Konforlu Yaşam İsteği	2	1,6
	Toplam		25	20,3
	Doğal Nedenler	İklim Ve Yeryüzü Şekilleri	24	19,5
		Toplam		24
	Siyasi Nedenler	Savaş (Suriye'den ülkemize yönelik gerçekleşen göçler)	1	0,8
		Toplam		1
Göçlerin Sonuçları	Sosyal ve Kültürel	Nüfusun azalması	5	4,1
		Kırsal yerleşmelerde okulların kapanması	3	2,4
		Sağlık ve eğitim imkânlarının gelişmemesi	1	0,8
		Toplam		9
	Ekonomik	İşsizlik	2	1,6
		Üretimin azalması	2	1,6
		Ekonomik geri kalmışlık	2	1,6
		Yatırımların azalması	1	0,8
Toplam		7	5,7	
Genel Toplam		123	100,0	

Tablo 7’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler 7. sınıf İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan “Örnek incelemeler yoluyla

göçün neden ve sonuçlarını tartışır.” kazanımına yönelik derslerinizde göç konusunu işlerken göçün neden ve sonuçlarına ilişkin Sivas ilinden örnekler veriyorsanız/verecek olursanız hangi örnekleri verirsiniz? sorusuna katılımcıların vermiş olduğu 123 örneğin 57 tanesi (% 46,3) göçlerin nedenlerinden ekonomik, 25 tanesi (% 20,3) sosyal ve kültürel, 24 tanesi (% 19,5) doğal ve 1 tanesi (% 0,8) de siyasi nedenler ile ilgilidir. Yine aynı soruya katılımcıların vermiş olduğu 123 örneğin 9 tanesi (% 7,3) göçlerin sonuçlarından sosyal ve kültürel, 7 tanesi de (% 5,7) ekonomik sonuçları ile ilgilidir.

Katılımcılardan göçlerin nedenleri ve sonuçlarına yönelik olarak Sivas ilinden vermiş oldukları örnekler incelendiğinde verilen örneklerin sırasıyla 28’i (% 22,8) iş imkânlarının yetersiz olması, 24’ü (%19,5) iklim ve yeryüzü şekillerinin elverişsiz olması, 16’sı (%13,0) ekonomik imkânların yetersiz olması, 11’i (%8,9) eğitim imkânlarının yetersiz olması, 10’u (% 8,1) sanayileşmenin az olması, 9’u (% 7,3) sağlık imkânlarının yetersiz olması, 3’ü (% 2,4) tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, 3’ü (%2,4) ulaşım imkânlarının yetersiz olması, 2’si (% 1,6) insanların daha konforlu bir yaşam istemesi ve yine 1’i (% 1,6) savaş vb. (Suriye’den ülkemize yapılan) şeklinde iken göçün sonuçlarına ise katılımcıların en çok nüfusun azalmasını (% 4,1) örnek verdikleri görülmektedir (Tablo 7).

Bu verilerden yola çıkarak katılımcıların Sivas ilinde yaşanan göç olgusuna yönelik olarak daha çok göçün nedenleri hakkında farkındalığa sahip oldukları ve göçün nedenlerine görev yaptıkları yerleşim yerlerinden yola çıkarak örnek verdikleri görülmektedir. Katılımcıların görev yaptıkları yerleşim birimlerinde meydana gelen göçlerin nedenleri ile verdikleri örneklerden bazıları şunlardır:

K31: “*Son yıllarda tarım ve hayvancılık girdilerinin artması kırsal yerlerde yaşayan insanların üretimden vazgeçerek şehirlere göç etmesine neden olmuştur.*”

K50: “*Özellikle kırsal kesimde yaşayan insanların göç etmesinin sebeplerinin başında ekonomik nedenler gelse de sosyal statü, sosyal yaşam konforu, tarım ve hayvancılıkla uğraşmanın evlenememe gibi sorunlara neden olduğunu düşünmeleri de göçün nedenleri arasındadır.*”

Katılımcılardan görev yaptıkları yerleşim birimiyle ilgili olarak göçün mekânsal etkilerine dair az örnek alınmış olsa da 5 tane cevabın

(% 4,1) il nüfusunun azalması ve 3 tanesinin (% 2,4) kırsal yerleşmelerde okulların kapanması ile ilgili olması dikkat çekicidir. Gerçekten de Sivas ili göçlere bağlı olarak nüfusu azalan illerden biridir. Örneğin K1 bu durumu şu sözleriyle dile getirmiştir:

K1: “Nüfusun azalması özellikle köylerde okulların kapanmasına neden oluyor.”

Sonuç olarak “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.” kazanımına yönelik verilen örnekler ile örnek veren katılımcı sayısının fazla olması (% 90,8) ve ilde yürütülen ekonomik faaliyetler ile ilgili olarak verilen örneklerin Sivas ilinin sahip olduğu ekonomik kaynakları ile örtüşüyor olması katılımcıların bu konudaki farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Sivas ili örneğinden yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevrelerine ait coğrafi özellikleri hakkındaki farkındalıklarını ve bu farkındalıkları derse aktararak aktarmadıklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada şu bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan 65 sosyal bilgiler öğretmenin 62 tanesi Sivas ilinde yer alan turizm değeri taşıyan unsurları derslerinde örnek olarak gösterdiklerini ifade etmiştir. İlin turizm değeri taşıyan unsurları ile ilgili olarak toplam 346 cevap alınmış olup, katılımcıların % 24,6’sı (16 kişi) 1-3 arasında örnek verirken, % 41,5’i (27 kişi) 4-6 arasında, % 18,5’i (12 kişi) 7-9 arasında ve % 10,8’i ise (7 kişi) 10 ve 10’dan daha fazla örnek vermiştir. Katılımcıların derslerinde Sivas ilinin turizm değerlerine örnek olarak en fazla ilin turizm değeri taşıyan coğrafi unsurları verdikleri yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Turizm değeri taşıyan coğrafi unsurlardan sonra katılımcıların en fazla derslerinde vermiş oldukları örnekler ise turizm değeri taşıyan tarihi unsurlar ile ilgilidir. Gerek ilin turizm değerlerine örnek veren katılımcı sayısının gerekse verilen örnek sayısının fazla olması, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilin turizm değerleri ile ilgili olarak farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ulaşılan bu sonuç Ablak, Dikmenli ve Çetin (2014) tarafından yapılan “Üniversite Öğrencilerinin Kırşehir’in Tarihi ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları” adlı çalışmadaki “sosyal bilgiler öğretmenlerinin Kırşehir ilinin turizm değerlerine yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu” sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Sosyal bilgiler 5. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan “Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar” kazanımına yönelik olarak araştırmaya katılan 65 katılımcının 55’inden (% 84,7) toplam 256 cevap alınmış olup, 10 katılımcıdan (% 15,3) cevap alınmamıştır. İlin yeryüzü şekilleri ile ilgili olarak derslerinde örnek verdiklerini ifade eden katılımcıların 23 tanesi (% 35,3) 1-3 arasında, 18 tanesi (% 27,7) 4-6 arasında, 10 tanesi (% 15,4) 7-9 arasında ve 3 tanesi de (% 4,6) 10 ve daha fazla sayıda örnek vermiştir. Verilen örneklerin büyük bir çoğunluğu ilde yer alan dağ ve akarsular ile ilgili olup; ova, plato gibi unsurlara ise az sayıda örnek verilmiştir. Akarsu yönünden zengin olan Sivas ili dağlık bir yapıya sahip olup, düz sahalar ilde az yer kaplamaktadır. Sivas ilinin bu coğrafi yapısı düşünüldüğünde, verilen örnek ve örnek veren katılımcı sayısının fazla olması araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilin yeryüzü şekilleri ile ilgili olarak farkındalıklarının yüksek ve yerinde olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilgiler 5. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.” kazanımına yönelik olarak araştırmaya katılan 65 katılımcının 41’inden (% 78,5) toplam 100 cevap alınmış olup, 14 katılımcıdan (% 21,5) cevap alınmamıştır. Doğal ve beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşmelere üzerindeki etkilerine derslerinde Sivas ilinden örnekler verdiklerine ifade eden katılımcıların % 26,2’si (17 kişi) 1 örnek, % 30,8’i (20 kişi) 2 örnek, % 20,0’si (13 kişi) 3 örnek ve % 1,5’i (1 kişi) ise 4 örnek vermiştir. Verilen örneklerin % 73’ü ilin yeryüzü şekilleri, iklim gibi doğal özelliklerin, % 24’ü ilin ekonomik yapısı gibi beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşmeler üzerindeki etkisi ile ilgilidir. Bu kazanıma yönelik olarak derslerinden Sivas ilinden örnek veren sosyal bilgiler öğretmen sayısının ve verilen örnek sayısının az olduğu görülmekte olup, öğretmenlerin ilin coğrafi özelliklerinin nüfus ve yerleşmeler üzerindeki etkisini yeterince ilişkilendiremediği söylenebilir.

Sosyal bilgiler 5. sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan “Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.” kazanımına yönelik olarak araştırmaya katılan 65 katılımcının 58’inden (% 89,2) toplam 131 cevap alınmış olup, 7 katılımcıdan (% 10,8) cevap alınmamıştır. İlgili

kazanıma yönelik olarak derslerinde Sivas ilinden örnekler verdiklerini ifade eden katılımcıların % 50,8'i (33 kişi) 1 veya 2 örnek, % 36,9'u (24 kişi) 3 veya 4 örnek ve % 1,5'i (1 kişi) 5 ve daha fazla sayıda örnek vermiştir. Verilen örneklerin 82 tanesi (% 62,6) çiftçi, madenci gibi birincil ekonomik faaliyetler, 19 tanesi (% 14,5) sanayi işçisi, zanaatkar gibi ikincil ekonomik faaliyetler ve 30 tanesi (% 22,9) veteriner hekim, mühendis, memur gibi üçüncül ekonomik faaliyet grubunda yer alan mesleklerden oluşmaktadır. İlin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olup, ilde yeraltı kaynaklarının varlığına bağlı olarak sanayi tesislerinin varlığı katılımcılar tarafından verilen örneklerin yerinde olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilgiler 7.sınıf "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında yer alan "Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır." kazanımına yönelik araştırmaya katılan 65 katılımcının 57'sinden (% 87,7) toplam 123 cevap alınmış olup, 8 katılımcıdan (% 12,3) ise cevap alınmamıştır. İlgili kazanıma yönelik olarak derslerinden Sivas ilinden örnekler verdiklerini ifade eden katılımcıların % 60 (39 kişi)'i 1 veya 2 örnek verirken, % 20'si (13 kişi) 3 veya 4 örnek, % 7,7'si (5 kişi) 5 ve 5'ten daha fazla örnek vermiştir. Katılımcıların vermiş oldukları örneklerin % 85'i ilde iş imkânlarının yetersiz olması, iklim ve yeryüzü şekillerinin elverişsiz olması, ekonomik ve eğitim olanaklarının yersizliği ile sanayileşmenin gelişmemiş olması gibi göçlerin nedenlerini ile ilgilidir. Dolayısıyla katılımcıların Sivas ilinde yaşanan göç olgusuna yönelik olarak daha çok göçün nedenleri hakkında farkındalığa sahip oldukları ve göçün nedenlerine görev yaptıkları yerleşim yerlerinden yola çıkarak örnek verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde sayıları az da olsa bazı katılımcıların ilin çeşitli coğrafi özellikleri hakkında örnekler veremedikleri ve dolayısıyla da derslerinde yerel coğrafi özelliklerden yeterince yararlanamadıkları belirlenmiştir. Gerek farkındalığı daha da arttırmak, gerekse bunları sosyal bilgiler dersinde etkin bir biçimde kullanmak adına

- Yerel düzeyde coğrafi özellikleri tanıtıcı basılı, görsel yayınların yapılıp okul kütüphanesine konulması,

- Yerel yönetimler tarafından ilin coğrafi özellikleri ile ilgili sanal gerçeklik, arttırılmış gerçeklik ve 3D animasyonlar hazırlatılarak eğitim-öğretim sürecinde kullanılması,

- Sosyal bilgiler öğretmenlerine görev yaptıkları yakın çevreye ait coğrafi özellikleri tanıtıcı gezi, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi,

- Sosyal bilgiler derslerinde dersi somutlaştırma ve çevreyi tanıma adına yerel coğrafi unsurlar hakkındaki farkındalıklar ilgili çalışmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ablak, S., Dikmenli, Y., Çetin, T. (2014). Üniversite öğrencilerinin Kırşehir'in tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 171-186.
- Ablak, S., Ergün, A., Yeşiltaş, Z. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beşeri coğrafya dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6 (1), 48-62.
- Akkuş, A., Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (3), 14-30.
- Arı, Y. (2010). Coğrafyanın genel eğitime katkısı. Ramazan Özey ve Süleyman İncekara (Editör), *Coğrafya eğitiminde kavram ve değişimler* içinde (9-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma desenleri*. (3. Baskıdan çeviri). Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, H., Turan, R. (2010). Sosyal bilgiler dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının derse yönelik tutuma etkisi. *İlköğretim Online* (3), 9, 1238-1250. <https://www.researchgate.net/publication/303364780> adresinden edinilmiştir.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 1-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6142/8242> adresinden edinilmiştir.
- Dinç, E., Erdil, M., Keçe, M. (2011) Uşak Üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 267-285.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gençtürk, E., Sarpkaya, G. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlilikleri. Mustafa SAFRAN (Editör), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (47-64). Birinci Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Gezici, M. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları yakın çevreye ait tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri hakkındaki*

- farkındalıkları ve bunları derse aktarım biçimleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Gökkaya, A. K., Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 483-506.
- Hanaylı, G., Öztürk, A. A., Baysan, S., Vural Akar, R. (2020). Sosyal bilgilerin doğası, anlamı ve nasıl öğretildiği üzerine bir durum çalışması: öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 210-238.
- Huang, Y., Pan, A. (2014). *The local geography education in guangzhou high school. Education Researchfrontier*, 4 (4), 110-116.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (4), 290-310.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi. Mustafa SAFRAN (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (4-14). Birinci Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Kırıkçı, A. C., Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 74-86.
- Madden, E.J., (2016). *Place-based education: Educator perspectives on a critical pedagogy* (Unpublished Master's Thesis). Prescott College, Arizona, USA, Retrieved From Proquest Dissertations ve Theses Global (UMI No. 10.110.427).
- MEB (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YRE_TMENLYK_MESLEY_Y_GENEL_YETERLYKLERY.pdf adresinden 23.03.2020 tarihinde edinilmiştir.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4,5,6 ve 7. Sınıflar). <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%99ER%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden 10.09.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Mustak, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli şehri örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Öner, G., Memişoğlu, H. (2018). Sosyal bilgilerde yerel coğrafya öğretimi: öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7 (3), 193-218. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.383154>
- Örten, H. (2008). *yerel tarih konularının sosyal bilgiler üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir çalışma (Tokat ili örneği)*,

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10997/131612> adresinden 30.04.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Öztaşçı, C.A. (2017). *Yerel tarih öğretim yöntemini sosyal bilgiler dersinde uygulamaya koymak: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (2-30). Ankara: Pegem Akademi.
- Sidekli, S., Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (5), 20-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gbad/issue/29699/319557> adresinden 20.09.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Sönmez, V., G. Alacapınar, F. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tugay, B. (2004). *Tarih eğitiminde yerel tarih araştırmalarının yeri: fethiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Turan, S. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal Of Innovate Research In Social Studies* 2 (2), 166-190.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.